

УДК 35.086.2

DOI: 10.35432/tisb332025331762

Владислав Іваній

*аспірант Сумського державного
педагогічного університету ім. А.С.Макаренка**<https://orcid.org/0009-0005-2793-3841>**e-mail: varakas1955@gmail.com*

МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті ґрунтовно досліджено методологічні аспекти запобігання корупційним ризикам у сфері публічного управління. Актуальність обраної теми зумовлена нагальною потребою впровадження комплексних та ефективних заходів для подолання корупції, що є однією з найзначніших загроз для правовладдя, ефективності державного управління та довіри суспільства до публічних інституцій. Особливого значення це дослідження набуває в контексті європейської інтеграції України та виконання нею міжнародних зобов'язань щодо боротьби з корупцією, що передбачає адаптацію національного законодавства до європейських стандартів доброчесності та прозорості.

Наголошено на недостатній розробленості саме методологічних засобів дослідження публічно-правових явищ та корупційних ризиків зокрема, що призводить до фрагментації наукових досліджень та обмежує ефективність антикорупційних ініціатив. Метою статті є визначення ключових методологічних підходів, які можуть бути ефективно застосовані для ґносеології запобігання корупційним ризикам у діяльності органів публічного адміністрування.

У статті обґрунтовано необхідність використання системного підходу, який дозволяє розглядати корупцію як багатовимірне соціальне явище, що формується на перетині політичних, економічних, правових та культурних факторів. Цей підхід забезпечує цілісне уявлення про причини, механізми та наслідки корупції, включаючи багаторівневий аналіз – від макросоціальних умов до поведінки окремих осіб.

Важливе місце в дослідженні посідає діяльнісний підхід, який зосереджується на вивченні суб'єктів корупції, їхніх мотивів, цілей та дій. Такий аналіз дає змогу ідентифікувати «слабкі ланки» у системі публічного управління, розкрити механізми виникнення корупції в межах адміністративних процедур та оптимізувати управлінські процеси для мінімізації ризиків.

Особлива увага приділяється аксіологічному підходу, який дозволяє дослідити ціннісні аспекти, що лежать в основі корупційної поведінки. Вивчення цінностей, що переважають у публічному секторі, а також вплив суспільних цінностей на динаміку корупційних ризиків, є критично важливим для формування культури доброчесності та розробки ефективних профілактичних програм, які враховують культурний контекст.

Застосування цих трьох взаємодоповнюючих методологічних підходів (системного, діяльнісного та аксіологічного) дає змогу створити комплексну наукову модель запобігання корупційним ризикам, що враховує об'єктивні та суб'єктивні аспекти корупційної поведінки, а також пропонує науково обґрунтовані рекомендації для підвищення ефективності антикорупційної політики в Україні.

Ключові слова: аксіологічний підхід, діяльнісний підхід, корупція, корупційний ризик, методологія, системний підхід, публічне управління, запобігання корупції, антикорупційна політика, доброчесність, суспільні цінності, ефективність управління, трансформація системи управління, законодавство, громадський контроль.

Vladyslav Ivanii*PhD-student of Sumy State Pedagogical**University named after A.S. Makarenko**<https://orcid.org/0009-0005-2793-3841>**e-mail: varakas1955@gmail.com*

CORRUPTION RISKS PREVENTING MECHANISMS IN THE PUBLIC AUTHORITIES ACTIVITIES: METHODOLOGICAL ASPECT

The article considers methodological aspects of the study of corruption risks in the public administration sphere. The relevance of the study is related to the urgency to implement effective measures to prevent corruption by improving legislation, strengthening control and raising ethical standards in the public administration sphere. The topic is of particular importance in the context of Ukraine's European integration, in particular the fulfillment of obligations to combat corruption and adapt legislation to European standards. Effective corruption risk assessment is a cornerstone for building a transparent and accountable public sector, crucial for fostering trust and ensuring sustainable development. This research aims to bridge existing methodological gaps, providing a more robust framework for analysis that aligns with international best practices and supports Ukraine's ongoing reforms. Comprehensive methodology will not only enhance the accuracy of corruption risk identification but also facilitate the development of targeted and impactful anti-corruption strategies, ultimately contributing to a stronger rule of law and democratic governance. In light of Ukraine's current geopolitical situation, where strong institutions and public trust are paramount, these methodological advancements are more critical than ever for successful post-war reconstruction and further integration into European structures. Ultimately, a deeper understanding of corruption's nuances, enabled by refined methodological tools, is essential for fostering a resilient and trustworthy public administration capable of serving Ukraine's long-term interests.

It is determined that the lack of a unified approach to the methodology structure leads to the incompleteness of scientific research, complicates the integration of their results and limits the effectiveness of management decisions. The expediency of considering the methodology through a three-element structure is emphasized: principles and methods of cognition, and methodological approaches. The appropriateness of applying systemic, activity and axiological approaches to the epistemology of corruption risks is substantiated.

The use of a systemic approach is necessary for an integral understanding of corruption as a multidimensional phenomenon and making of the effective mechanisms for its prevention. The application of the activity approach allows us to study corruption as a result of specific human activity, focusing on the interaction of subjects in the public administration system. The activity approach allows us to study how the values, beliefs and motivation of public administration participants influence their behavior. The axiological approach provides an analysis of the value determinants of corrupt behavior, which contributes to the formation of a culture of integrity and the improvement of anti-corruption policy, taking into account the cultural context.

The article emphasizes the multidimensional nature of corruption, which requires an integral approach to its analysis, in particular taking into account institutional, social and cultural and legal factors. The importance of society's value guides in the formation of anti-corruption policy is considered. Recommendations for improving methodological tools in the study of corruption risks, taking into account their dynamics and cultural context are proposed.

Keywords: axiological approach, activity-based approach, corruption, corruption risk, methodology, systemic approach, public administration, corruption prevention, anti-corruption policy, integrity, social values, management efficiency, transformation of the management system, legislation, public control.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження механізмів запобігання корупційним ризикам у діяльності органів публічного адміністрування є одним з важливих завдань вітчизняної доктрини публічного управління, особливо у сучасних умовах трансформації системи управління, яка проходить етапи демократизації та євроінтеграції. Корупція становить одну з найзначніших загроз для правовладдя, ефективності публічного управління та довіри суспільства до інституцій публічного управління та адміністрування.

Методологічний аспект дослідження дозволяє не лише аналізувати наявні практики запобігання корупції, але й формувати нові теоретичні підходи, що враховують сучасні виклики відповідної сфери. Окрім того, за відсутності усталеного сприйняття методології гуманітарних наук загалом і публічного управління, зокрема, окреслена проблематика набуває важливого значення та потребує першочергового розв'язання. Важливість теми зумовлена також необхідністю впровадження ефективних превентивних механізмів, здатних знизити рівень корупційних ризиків шляхом усунення прогалин у законодавстві, створення дієвих інструментів моніторингу та контролю, а також підвищення етичних стандартів у роботі органів публічного адміністрування.

Особливого значення тема набуває у контексті міжнародного співробітництва, зокрема виконання зобов'язань України перед Європейським Союзом та іншими міжнародними організаціями щодо боротьби з корупцією, що серед іншого включає адаптацію національного законодавства до європейських стандартів у сфері доброчесності та прозорості.

Таким чином, визначення методологічних засад дослідження механізмів запобігання корупційним ризикам є не лише актуальним, але й необхідним для формування дієвої системи публічного адміністрування, орієнтованої на забезпечення доброчесності, прозорості та ефективності управлінських процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Враховуючи пріоритетність розробки ефективних моделей запобігання корупційним ризикам у сучасних дослідженнях публічного управління, ця проблематика є об'єктом інтенції вітчизняних дослідників. Аналіз вітчизняної наукової літератури дозволяє виокремити низку пріоритетних напрямів дослідження такого явища як корупція, зокрема, аналіз інституційних, соціальних, економічних та політичних детермінант її виникнення. Згадаємо дослідження Н. Сидоренко, яке є вагомим внеском у розуміння корупції в державному управлінні. Авторка проводить комплексний аналіз соціальних, політичних, економічних та правових чинників, що сприяють виникненню і поширенню корупції [1, с. 59-63]. О. Славкова та А. Сухоставець визначають корупцію в органах публічної влади як системне явище, зумовлене комплексом взаємопов'язаних факторів, серед яких: недостатня оплата праці державних службовців, відсутність ефективних механізмів покарання за корупційні правопорушення, низький рівень правової свідомості населення та слабкість інститутів громадянського суспільства [2, с. 65].

Загалом, окремі аспекти піднятої нами проблематики були об'єктом дослідження таких українських вчених як: О. Бандурка, О. Коляда, А. Лещенко, С. Мирославський, М. Предко, О. Шевченко та ін.

Згадаємо в цьому контексті слова М. Предко про те, що «одним із основних завдань антикорупційних ініціатив у царині публічної політики є вироблення дієвих політико-управлінських механізмів, які б не лише були спрямовані на боротьбу із цим явищем, а й створювали систему запобіжників, які унеможливлювали б прояви корупційних схем загалом» [3, с. 206].

Однак, слід наголосити на недостатній дослідженості саме методологічних засобів дослідження як публічно-правових явищ загалом, так і корупційних ризиків у сфері публічного управління та адміністрування, зокрема. Методологія дослідження корупційних

ризиків у сфері публічного управління часто обмежується суто нормативним підходом, тоді як значна увага має бути приділена поведінковим і контекстуальним факторам, що впливають на виникнення таких ризиків.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення методологічних засобів дослідження механізмів запобігання корупційним ризикам в діяльності органів публічного адміністрування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Наголосимо, що у вітчизняній науці відсутній єдиний підхід до розуміння структури методології соціальних явищ, зокрема і в сфері публічного управління. Такий стан зумовлює кілька важливих наслідків для теорії та практики відповідної діяльності. По-перше, різноманітність підходів до визначення структури методології часто призводить до розрізненості наукових досліджень. Відсутність єдиної концептуальної основи унеможлиблює ефективну інтеграцію здобутків, що є особливо важливим для вивчення складних соціальних явищ, таких як корупційні ризики у сфері публічного управління.

По-друге, дискусійними залишаються питання про основні складові методології. Як наслідок, методологічна база досліджень не завжди здатна забезпечити повноту та точність аналізу досліджуваних явищ.

По-третє, відсутність єдності в розумінні структури методології зумовлює відсутність системного уявлення про методологію як інструмент дослідження, що може негативно вплинути на якість ухвалення управлінських рішень.

По-четверте, у практичній площині це спричиняє фрагментацію підходів до вирішення реальних проблем у сфері публічного управління. Зокрема, розробка та впровадження заходів із запобігання корупційним ризикам буде здійснюватися без урахування загальної методологічної структури, що обмежує ефективність таких заходів. Згадаємо тезу вітчизняних вчених щодо такого стану методології (хоча мова йде про методологію правознавства, однак, наведене положення характеризує й стан методології в сфері публічного управління): методологія постає як суперечливе явище: з одного боку, вона є необхідною умовою наукового пізнання, з іншого боку, відсутність єдиного розуміння її сутності породжує методологічний плюралізм [4, с. 27-28].

Наведене вказує на важливість з'ясування методологічних засобів, які можуть (мають) бути застосовані під час ґносеології запобігання корупційним ризикам. У цьому контексті відзначимо, що усталений в межах радянської науки підхід за якого виокремлювались три рівні методології – філософський, загальнонауковий та спеціально (конкретно науковий) – вже не відповідає сучасному стану розвитку вітчизняної науки [5, с. 59-84] та характеризується як догматичний та еkleктичний.

Більш обґрунтованим є підхід, за якого виокремлюються методи, підходи та принципи як складові методології; при цьому методи й принципи переважно є однаковими для соціогуманітарних досліджень, а особливості предмету вивчення зумовлюють застосування відповідних методологічних підходів [6, с. 11]. Саме тому у цій роботі ми й зосередимо увагу на методологічних підходах, які мають бути використані для ґносеології запобігання корупційним ризикам.

Складний характер проблеми корупції обумовлює необхідність використання системного підходу до її розв'язання (що є одним з чинників побудови ефективного механізму запобігання корупційним ризикам).

Складний характер проблеми корупції обумовлює необхідність використання системного підходу до її розв'язання, що є одним із ключових чинників побудови ефективного механізму запобігання корупційним ризикам. Системний підхід дозволяє розглядати корупцію як багатовимірне соціальне явище, що виникає на перетині політичних, економічних, правових і культурних факторів. Такий підхід забезпечує цілісне уявлення про причини, механізми та наслідки корупції, що є необхідним для розробки теоретично

обґрунтованих превентивних заходів.

Аналізований підхід до наукового дослідження корупції передбачає ідентифікацію взаємозв'язків між окремими елементами цього явища. Так, наприклад, прогалини в законодавстві, низький рівень доброчесності державних службовців і недосконалість механізмів громадського контролю розглядаються не ізольовано, а як частини єдиної системи, що дозволяє моделювати сценарії, за яких певні зміни у системі можуть призвести до зменшення можливих корупційних ризиків.

Слід також наголосити на тому, що системний підхід включає багаторівневий аналіз корупції. На макрорівні вивчаються загальні соціально-економічні умови, що сприяють корупції; на мезорівні – структурні особливості публічного управління; на мікрорівні – поведінка окремих осіб, залучених до корупційних схем. Такий аналіз дозволяє враховувати специфіку різних рівнів взаємодії в межах єдиної наукової моделі.

Системний підхід сприяє інтеграції методологічних засобів із різних галузей знань. Наприклад, застосування соціологічних методів для вивчення сприйняття корупції громадськістю, економічних моделей для аналізу корупційної поведінки, а також правових інструментів для оцінки ефективності антикорупційного законодавства дозволяє створити комплексну наукову модель запобігання корупційним ризикам.

До того ж, системний підхід дозволяє здійснювати прогностичні дослідження, спрямовані на визначення можливих ризиків та їхніх наслідків для системи публічного адміністрування. Що, у свою чергу, сприяє формуванню науково обґрунтованих рекомендацій для підвищення ефективності антикорупційної політики.

Таким чином, системний підхід до дослідження корупції як явища є не лише ефективним інструментом для наукового аналізу, але й базовим підходом для створення моделі запобігання корупційним ризикам, що враховує багатовимірність і динамічність цього явища.

Наступним важливим підходом, що має бути використаний для пізнання корупційних ризиків, є діяльнісний, оскільки він дозволяє досліджувати корупцію не лише як соціальне явище, а й як результат конкретної людської діяльності в умовах публічного управління. Цей підхід є недостатньо розробленим в аспекті предмету нашого дослідження. У цьому контексті згадаємо дослідження вітчизняного правника Є. Білозьорова, який розкрив потенційні можливості застосування діяльнісного підходу для пізнання соціокультурних, зокрема, правових явищ [7-8].

Діяльнісний підхід зосереджується на вивченні суб'єктів, залучених до корупції, їхніх мотивів, цілей та дій, що дозволяє визначити, як поведінка осіб впливає на формування корупційних ризиків, а також як інституційні умови сприяють або, навпаки, перешкоджають цим процесам. Такий аналіз важливий для ідентифікації ключових «слабких ланок» у системі публічного управління.

Цей підхід акцентує увагу на практичних аспектах взаємодії суб'єктів у межах адміністративних процедур і управлінських процесів. Так, діяльнісний підхід може розкрити механізми виникнення корупції під час укладання державних контрактів, видачі дозвільних документів чи здійснення перевірок.

Окрім цього, діяльнісний підхід дозволяє враховувати динамічність корупційних ризиків, їхню здатність змінюватися залежно від умов. Так, зміни в нормативно-правовій базі чи організаційній структурі можуть суттєво вплинути на характер діяльності посадових осіб, створюючи нові ризики або мінімізуючи існуючі. Аналіз таких змін через призму діяльнісного підходу забезпечує адаптивність заходів із запобігання корупції.

Відзначимо, що цей підхід підкреслює важливість суб'єктивного виміру корупції, тобто ставлення осіб до своїх дій. Діяльнісний аналіз дозволяє вивчити, як цінності, переконання та мотивація учасників публічного адміністрування впливають на їхню поведінку (що особливо важливо для формування освітніх і профілактичних програм,

спрямованих на підвищення доброчесності).

Діяльнісний підхід є інструментом для розробки рекомендацій практичного спрямування. Він дозволяє створювати моделі корупційних ситуацій та їх запобігання через зміни в організації управлінської діяльності, оптимізацію процедур, запровадження прозорих механізмів прийняття рішень тощо.

Відтак, діяльнісний підхід до пізнання корупційних ризиків забезпечує комплексне розуміння цього явища як процесу, що є результатом цілеспрямованої діяльності суб'єктів. Його застосування сприяє не лише виявленню основних причин і умов виникнення корупційних ризиків, але й розробці ефективних превентивних заходів, які враховують як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти корупційної поведінки.

Для вивчення означеного предмету важливим є застосування аксіологічного підходу, оскільки він дозволяє дослідити ціннісні аспекти, що лежать в основі явища корупції, а також визначити, як цінності впливають на формування корупційних ризиків і заходи їх запобігання. Аксіологічний підхід акцентує увагу на тому, що корупція є не лише правовим чи управлінським феноменом, але й відображенням певних ціннісних орієнтирів у суспільстві. Зокрема, вивчення цінностей, які переважають у публічному секторі, дозволяє зрозуміти, як низький рівень доброчесності, перевага особистих інтересів над суспільними чи толерантність до порушень закону сприяють корупційній поведінці (додамо, що означене стало одним з факторів імплементації в освітній процес засад доброчесності. «Аксіологічний підхід у підготовці сучасного фахівця, формування загальнолюдських та професійних цінностей як одного із ключових компонентів у структурі професійної компетентності становлять інтерес дослідників, що відображено у значній кількості наукових публікацій» [9] – наголошують Н. Мука, Н. Чубінська, С. Наконечна.

Наголосимо, що аксіологічний підхід дозволяє оцінювати, як зміна суспільних цінностей впливає на динаміку корупційних ризиків. Наприклад, формування в суспільстві високих стандартів доброчесності та нетерпимості до корупції може знижувати ймовірність її проявів, що підкреслює важливість заходів, спрямованих на формування доброчесності, відповідальності й соціальної справедливості. У суспільствах із колективістськими цінностями корупція може сприйматися як форма соціального обов'язку (наприклад, надання переваги «своїм»), тоді як у суспільствах із індивідуалістичними цінностями вона частіше асоціюється із загрозою для особистої свободи. Урахування цих аспектів є важливим для розробки дієвих превентивних заходів, які враховують культурний контекст.

На нашу думку, аксіологічний підхід надає можливість аналізувати ціннісну основу антикорупційної політики. Зокрема, такі принципи, як верховенство права, справедливість і рівність перед законом, мають не лише декларативний характер, але й визначають підходи до побудови механізмів запобігання корупційним ризикам. Аналіз того, наскільки ці принципи реалізуються в практиці публічного адміністрування, дозволяє виявити прогалини й запропонувати шляхи їх усунення.

Відтак, застосування аксіологічного підходу до вивчення корупційних ризиків дозволяє глибше зрозуміти їхню природу, врахувати ціннісні детермінанти корупційної поведінки та забезпечити ефективність заходів із формування суспільної культури доброчесності (вказемо, що О. Ямницький та А. Ямницький обґрунтовують необхідність багатоаспектного аналізу цінностей, виділяючи такі їхні репрезентації: як суспільних ідеалів, як предметних втілень у культурі та як мотиваційних структур особистості [10, с. 35]).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Відсутність єдиного підходу до розуміння структури методології у сфері публічного управління створює методологічний плюралізм, що ускладнює інтеграцію наукових досліджень і знижує їхню ефективність. Використання системного підходу є необхідним для цілісного розуміння корупції як багатовимірного явища та створення ефективних механізмів її запобігання. Застосування діяльнісного підходу дозволяє

досліджувати корупцію як результат конкретної людської діяльності, акцентуючи увагу на взаємодії суб'єктів у системі публічного управління. Аксиологічний підхід забезпечує аналіз ціннісних детермінант корупційної поведінки, що сприяє формуванню культури доброчесності та вдосконаленню антикорупційної політики з урахуванням культурного контексту.

Список використаних джерел

1. Сидоренко Н.С. Причини і форми корупційних проявів у державному управлінні: теоретичний аспект. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. № 6, 2023. С. 59-63.
2. Славкова О., Сухостаєць А. Особливості та причини виникнення корупції в органах державної влади. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2022, 11. С. 60-66
3. Предко М. Політико-управлінські чинники протидії корупції в Україні. *Літопис Волині*. 2023, 29, С. 206-211.
4. Кучук А.М., Пекарчук В.М. Методологія сучасного правознавства: спроба критичного осмислення. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2021. 1 (71), С. 27-31.
5. Кучук А.М. Основи теорії правового поліцентризму. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Вид-во Ліра ЛТД. 2017
6. Кучук А.М., Пекарчук В.М. Методологія правових явищ в умовах сучасного правового дискурсу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. 1 (42), С. 9-12.
7. Білозоров Є.В. Діяльнісний підхід у правознавстві: межі та принципи застосування. *Альманах права*. 2023. 14, С. 183-188.
8. Білозоров Є.В. Філософсько-правова основа діяльності теорії правознавства. *Юридичний науковий журнал*. 2022. 3, С. 265-267.
9. Мукан Н., Чубинська Н., Наконечна С. Застосування аксіологічного підходу у професійній підготовці сучасного фахівця. *Академічні візії*, № 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8068326>. 2023. (дата звернення 12.04.2025).
10. Ямницький О.В., Ямницький А.В. Категорія «цінності» у психологічному вимірі. *Наука і освіта*. 2013. № 4. С. 34-37.

References

1. Sydorenko, N.S. (2023). Prychyny i formy koruptsiinykh proiaviv u derzhavnomu upravlinni: teoretychnyi aspekt. [Causes and Forms of Corruption Manifestations in Public Administration: Theoretical Aspect]. *Dniprovskiyi naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava – Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, 6, 59-63. [in Ukrainian].
2. Slavkova, O., Sukhostavets, A. (2022). Osoblyvosti ta prychyny vynyknennia koruptsii v orhanakh derzhavnoi vlady [Peculiarities and Causes of Corruption in Government Bodies]. *Tavriiskiyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika. – Taurida Scientific Herald. Series: Economics*, 11, 60-66 [in Ukrainian].
3. Predko, M. (2023). Polityko-upravlinski chynnyky protydii koruptsii v Ukraini [Political and Managerial Factors in Combating Corruption in Ukraine]. *Litopys Volyni. – Chronicle of Volyn*, 29, 206-211. [in Ukrainian].
4. Kuchuk, A.M., Pekarchuk, V.M. (2021). Metodolohiia suchasnoho pravoznavstva: sprobа krytychnoho osmyslennia. [Modern jurisprudence methodology: an attempt of critical thinking]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Pravo. – State and regions. Series: Law*, 1 (71), 27-31. [in Ukrainian].
5. Kuchuk, A.M. (2017). Osnovy teorii pravovoho politsentryzmu [The Foundations of the Theory of Legal Polycentrism]. Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD [in Ukrainian].
6. Kuchuk, A.M., Pekarchuk, V.M. (2022). Metodolohiia pravovykh yavlyshch v umovakh suchasnoho pravovoho dyskursu [Legal Phenomena Methodology in Modern Legal Discourse

Conditions]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. – Subcarpathian Law Herald*, 1 (42), 9-12. [in Ukrainian].

7. Bilozorov, Ye.V. (2023). Diialnisnyi pidkhid u pravoznavstvi: mezhi ta pryntsypy zastosuvannia [Activity Approach in Jurisprudence: Application Boundaries and Principles]. *Almanakh prava – Almanac of Law*, 14, 183-188. [in Ukrainian].

8. Bilozorov, Ye.V. (2022). Filosofsko-pravova osnova diialnisnoi teorii pravoznavstva. [Philosophical and Law Basis of Jurisprudence Activity Based Theory]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal – Juridical scientific and electronic journal*, 3, 265-267. [in Ukrainian].

9. Mukan, N., Chubinska, N., Nakonechna, S. (2023). Zastosuvannia aksiologichnoho pidkhodu u profesiinii pidhotovtsi suchasnoho fakhivtsia [The application of axiological approach in the professional training of a modern specialist]. *Akademichni vizii. – Academic Visions*, 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8068326> [in Ukrainian].

10. Yamnytskyi, O.V., Yamnytskyi, A.V. (2013). Kategoriia «tsinnosti» u psykholohichnomu vymiri [The category of "values" in the psychological dimension.]. *Nauka i osvita. – Science and Education*, 4, 34-377. [in Ukrainian].